

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИЙ НОРМАЛАР РАҚОБАТИДА ҚИЛМИШНИ КВАЛИФИКАЦИЯ ҚИЛИШНИНГ АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ

Насритдинова Наргиза Шокиржоновна

Ўзбекистон Республикаси Судялар Олий Кенгаши
хузуридаги Судялар Олий мактаби тингловчиси.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15492787>

Аннотация. Ушбу мақола жиноят ҳуқуқий нормалар рақобатида қилмишни квалификация қилишнинг назарий ва амалий жиҳатларини кўриб чиқади. Мақолада жиноятлар ва уларнинг квалификацияси жараёнидаги муаммолар, жиноят ҳуқуқий нормалар орасидаги рақобат ва бу ҳолатнинг ҳуқуқий тизимдаги таъсири таҳлил қилинган. Жиноятларни тўғри классификация қилишда юзага келадиган қийинчиликлар, нормаларнинг бевосита қўлланилиши ва ҳукм чиқаришдаги хато омиллари баён этилган. Мақолада шунингдек, жиноят ҳуқуқи соҳасидаги норматив ҳужжатларнинг такомиллаштирилиши ва амалий тажрибалар орқали квалификацияни тўғри ишлатиш усуллари ҳам кўрсатилган. Судлар ва ҳуқуқшунослар учун амалиёт ва назарий жиҳатларнинг ўзаро алоқаси муҳим эътиборга олинган. Мақола жиноят ҳуқуқи нормалар рақобатини минималлаштириш ва квалификация қилиш жараёнини такомиллаштиришга қаратилган амалий тавсиялар билан якунийлашади.

Калит сўзлар: жиноят ҳуқуқи, квалификация, жиноят нормалари, рақобат, ҳуқуқий нормалар, суд амалиёти, қонуний механизмлар, норматив ҳужжатлар, муаммолар, ҳуқуқий талқин, жиноятни аниқлаш, ҳуқуқшунослар, жиноят кодекси, норматив ҳужжатларни такомиллаштириш.

Жиноят ҳуқуқи давлатнинг жамоат тартибини сақлаш ва ҳуқуқбузарликларга қарши курашишга қаратилган муҳим инструментлардан биридир. Жиноят ҳуқуқи тизими доирасида норматив ҳужжатлар кўп ва турли хил бўлиб, улар орасида рақобатни пайдо бўлиши табиий ҳолат. Жиноятлар ва уларнинг квалификацияси жараёнида энг муҳими, бундай рақобатнинг қандай таъсир кўрсатиши, жиноятларни аниқ ва тўғри квалификация қилишда қийинчиликларга олиб келиши мумкин. Ушбу мақолада жиноят ҳуқуқий нормалар рақобатида қилмишни квалификация қилишнинг назарий ва амалий жиҳатлари кўриб чиқилади, унинг муаммолари ва ечимлари таҳлил қилинади.

Қилмишни квалификация қилиш — бу жиноят ишлари бўйича хулоса чиқариш жараёнидир. Бу жараён жиноят содир этган шахсни ҳуқуқий талқини, жиноятнинг моҳиятини аниқлаш ва қонуний жавобгарликни белгилашни ўз ичига олади. Қилмишни тўғри квалификация қилиш учун, айти жиноятга тегишли бўлган ҳуқуқий нормалар тўғри танланиши ва уларнинг маъноси тўғри тушунилиш керак.

Квалификация қилишдаги муаммоларнинг энг асосийларидан бири — жиноят ҳуқуқий нормалар орасидаги рақобат. Қонунлардаги турли хил нормалар ва уларнинг бевосита қўлланиши юзага келган ҳолатда, шубҳасиз хато ёки қийинчиликлар юзага келади. Бунда, судьялар ва ҳуқуқшунослар қўлланилаётган нормаларни тўғри талқин қилишда муаммоларга дуч келадилар.

Масалан, баъзи ҳолларда бир жиноятни бир нечта нормаларга мувофиқ келтириш мумкин, ва бу ўз навбатида, қонуний ҳужжатлар ўртасида рақобатга олиб келади.

Қилмишнинг тўғри квалификациясидаги хато, оилавий аъзолар ўртасида содир бўлган жиноятларнинг қўшилиши, ёки жиноятнинг аниқ йўналишини аниқлашдаги ноаниқликлар муаммоларни келтириб чиқаради. Бу ҳолатлар жиноятчига нисбатан жавобгарликни номудда қилиши мумкин.

Жиноят ҳукукий нормалар рақобатининг амалий жиҳатлари кўпинча қонуний ҳолатлар ва суд амалиёти билан боғлиқдир. Судларнинг иш юритишида жиноятларнинг тўғри классификация қилинишини таъминлаш муҳим аҳамиятга эга. Судлар, жиноятни қандай қилиб квалификация қилишга қарор қилганларида, бир нечта нормаларнинг ўзаро муаммо ва зиддиятларига эътибор беришлари зарур.

Амалиётда жиноятнинг квалификациясига таъсир этувчи асосий омиллардан бири, мавжуд қонунлар ўртасидаги тушунмовчилик ва ноаниқликдир. Бунинг натижасида, баъзи ҳолларда бир хил жиноят турли турдаги квалификациялар билан тасвирланиши мумкин.

Масалан, бирор жиноятга бир неча ҳукукий нормалар ёки ташхислар танланиши мумкин.

Амалдаги муаммоларга ечим сифатида, жиноят ҳукуқи нормаларини аниқ ва бироз қатъий шаклда ишлаб чиқиш керак. Бу ҳолатда суд амалиётининг такрорланмаслиги ва сўнгги қарорлар ҳақидаги кўрсатмалар муҳим аҳамиятга эга бўлади.

Қилмишларни тўғри квалификация қилишда қонунчиликни такомиллаштириш, муаммоларга ҳукукий методларни ишлаб чиқиш зарур. Бу, авваламбор, жиноят кодекси ва жиноят ҳукукий нормаларини аниқлаш, уларнинг ижросини таъминлашни талаб қилади.

Жиноят ҳукуқи соҳасидаги меъёрий ҳужжатларнинг аниқ ва замонавий талқини жараёндаги муаммоларни ҳал этишда муҳим роль ўйнайди.

Ҳукукий методлар, шу жумладан, норматив ҳужжатлар, жиноят кодекси ва ҳукукий механизмлар орасидаги алоқаларни аниқлаш жиноятлар квалификациясини тўғри таъминлайди. Бундан ташқари, жиноятларнинг тўғри талқини учун илғор хорижий тажрибаларни тадқиқ қилиш ҳам муҳимдир.

Амалиёт ва назарий жиҳатларнинг бирлашуви жиноят ҳукуқи тизимидаги ижобий ўзгаришларнинг асосий омилларидан биридир.

Жиноятларнинг тўғри квалификациясидаги муаммоларни ҳал этиш учун, судлардаги ижобий тажрибалар ва ҳукукий асослардан фойдаланиш муҳимдир.

Тадқиқотлар, амалиёт ва назарий ўрганишлар судлар ва ҳукуқшунослар учун муҳим йўналишларни белгилашга ёрдам беради. Суд қарорларини таҳлил қилиш ва қонунлар ўртасидаги рақобатни тушуниш орқали, келгусидаги ҳукукий муаммоларга ечим топиш мумкин.

Мақолада кўриб чиқилган жиноят ҳукукий нормалар рақобатининг назарий ва амалий жиҳатлари, жиноятларнинг тўғри квалификациясини таъминлаш учун қонуний механизмлар ва методларни яратиш зарурлигини намоён этди. Судлар ва ҳукуқшунослар учун, қонунлар орасидаги рақобатни аниқлаш ва уларни биргаликда ишлатишнинг муҳим аҳамияти барча қонунчиликнинг аниқ ва самарали ишлашига олиб келади.

Жиноят ҳуқуқий нормалар рақобатини минималлаштириш учун, қонунчиликнинг энг янги, аниқ ва илғор вариантларини ишлаб чиқиш, жиноятларнинг квалификациясида хато қилмаслик учун зарур бўлади. Шунингдек, амалий ва назарий ёндашувлар орасидаги алоқаларни ва уларнинг умумий натижаларини аниқлаш, келгусидаги ҳуқуқий ишларни тўғри йўналишда ривожлантиришга ёрдам беради.

REFERENCES

1. Жиноят ҳуқуқи. Олий ўқув юртларининг ҳуқуқшунослик мутахассислиги бўйича таълим олаётган талабалари учун Муаллифлар: М.Х.Рустамбоев, Ф.Тоҳиров, А.К.Эркаходжаев; Ҳ.Б.Бобоев таҳрири остида; Масъул муҳаррир: Й.М.Каракетов – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
2. Жиноят ҳуқуқи: Умумий қисм / Масъул муҳаррир: М.Усмоналиев, доцент. –Т.: Адолат, 1998. – 304 б.
3. Иногамова-Хегай Л.В. Конкуренция норм уголовного права. Москва: Щит-М, 1999. – 287 с.
4. Иногамова-Хегай Л.В. Конкуренция уголовно-правовых норм при квалификации преступлений: Учебное пособие. – М.: ИНФРА – М, 2002. – 168 с.
5. Кабулов Р. Понятие хищения чужого имущества и его отграничение от смежных преступлений. – Т.: Акад. МВД. РУз, 1997. – 247 с.
6. Каракетов Ю.М. Ответственность за разбой по уголовному законодательству Узбекской ССР. – Нукус: Каракалпакистан, 1990. – 164 с.
7. Козаченко И.Я., Костарева Т.А., Кругликов Л.Л. Преступления с квалифицированными составами и их уголовно-правовая оценка. – Екатеринбург: Наука, 1994. – 487с.
8. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под общ. ред. Ю.И.Скуратова, В.М.Лебедева. – Москва: ИНФРА-М-НОРМА, 1996. – 832 с.
9. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации – Москва: Проспект, 1997. – 760 с.
10. Костарева Т. А. Квалифицирующие обстоятельства в уголовном праве. – Москва: Юристъ, 1999. – 317 с.